

Rregullimi i Tregut Bankar

Dr. Elvin MEKA

6

Nevoja për rregullim të tregut bankar (I)

Dy çështje kryesore në kuadër të rregullimit bankar:

- 1. Rreziku i panikut bankar nga problemet në një bankë të caktuar, që çon në probleme serioze likuiditeti në sistem;**
- 2. Nevoja për mbrojtjen e konsumatorit (klientit), nisur nga natyra e industrisë bankare.**

Nevoja për rregullim të tregut bankar (II)

Gjatë procesit të rregullimit bankar mbahet parasysh:

- 1. Evitimi në maksimum i dëmit moral;**
- 2. Mbajtja në një nivel sa më të ulët e kostove të përputhshmërisë ligjore të sistemit bankar,**
- 3. Evitimi i ndërhyrjeve në konkurrencën e sistemit.**

Nevoja për rregullim të tregut bankar

Sigurimi i stabilitetit të sistemit bankar është synuar të arrihet nëpërmjet formave të ndryshme:

- 1. Ndarja e aktivitetit bankar tregtar nga ai i investimeve,**
- 2. Përcaktimi i bankës qendrore si “huadhënësi i shpresës së fundit”, aplikimi i skemave të sigurimit të depozitave, krijimi i barrierave të hyrjes në treg, etj.**

Çështjet kryesore në rregullimin bankar

- 1. Mjaftueshmëria e kapitalit,**
- 2. Likuiditeti,**
- 3. Cilësia e aktiveve,**
- 4. Shkalla e përqendrimit të rreziqeve.**

Çështjet kryesore në rregullimin bankar

- 1. Mjaftueshmëria e kapitalit (*absorbimi i humbjeve dhe financimi i operacioneve bankare*),**
- 2. Likuiditeti (*aftësia për ripagimin në kohë të detyrimeve*),**
- 3. Cilësia e aktiveve (*aftësia e huamarrësve për të shlyer huatë*),**
- 4. Shkalla e përqendrimit të rreziqeve (*ekspozimi ndaj klientëve të veçantë*).**

Çështjet kryesore në rregullimin bankar

Globalizimi e vendosi sistemin financiar ndërkombëtar nën presionin e rrezikut të përhapjes dhe shtrirjes së efektit të falimentimit lokal të bankave në një rrafsh global.

Falimentimet më të spikatura (1974):

- **Franklin National Bank (SHBA)**
- **Herstatt Bank, (Gjermani).**

Komiteti i Bazelit – Krijimi (I)

Shqetësimet në rrafsh global konkluduan në nismën e krijimit të një komiteti të përhershëm të autoriteteve mbikëqyrëse bankare, nën kujdesin e Bankës për Rregullime Ndërkombëtare – BIS (Bank for International Settlements) .

Komiteti përbëhej prej 12 përfaqësuesve të këtyre autoriteteve nga Group of Ten plus Luksemburgu (SHBA, Mbretëri e Bashkuar, Japoni, Gjermani, Francë, Itali, Kanada, Hollandë, Belgjikë, Suedi, Zvicër).

Komiteti i Bazelit – Krijimi (II)

Synimi i Komitetit të Bazelit ishte krijimi i një zinxhiri lidhës midis regjimeve të ndryshme rregullatore bankare në vende të ndryshme me qëllim realizimin e një mbikëqyrje bankare të bazuar në disa parime të përgjithshme ndërkombëtare bazë.

Në 1975 nënshkruhet Marrëveshja e Bazelit (Basel Concordat) me synim ndarjen e përgjegjësive midis autoriteteve mbikëqyrëse kombëtare bankare.

Akordi i Bazelit – Krijimi

Paqartësitë e krijuara nga Marrëveshja e Bazelit, lidhur me ndarjen e përgjegjësive mbikëqyrëse, falimentimi i Banco Ambrosiano në 1982, kriza Meksikane dhe e borxheve të vendeve të Amerikës Latine diktuan arritjen e Akordit të Bazelit të vitit 1988 (ose Bazel I).

Synimi kryesor ishte krijimi i një bazamenti të përbashkët rregullator për kapitalin bankar në rrafsh ndërkombëtar.

Akordi i Bazelit – Krijimi (II)

Parimi kryesor i Bazel I: Mbulimi dhe adresimi i rrezikut të besueshmërisë (*credit risk*).

- **Përcaktimi i një kapitali minimal (rregullator) në masën 8% të aktiveve të ponderuara me rrezik:**

Kapitali = 8% x ponderimi i rrezikut x ekspozimin.

Akordi i Bazelit – Krijimi (III)

Kapitali ndahej në pjesët e mëposhtme përbërëse:

Kapitali bazë (Tier I – *core capital*):
Përbëhet nga kapitali aksioner, rezervat dhe fitimi i pashpërndarë i vitit aktual.

Kapitali shtesë (Tier II - *supplementary capital*): Fonde të disponueshme po jo në pronësi të bankës – borxhi i varur afatmesëm e afatgjatë, instrumente hibridë, rezerva të rivlerësimit. Madhësia e këtij kapitali $\leq 100\%$ e kapitalit bazë.

Akordi i Bazelit – Krijimi (III)

Kapitali ekstra (Tier III) (i përcaktuar në 1996 si një element shtesë që merte parasysh rrezikun e tregut):

- **borxhi i varur me afat minimal 2 vjeçar maturimi dhe i rishlyeshëm me miratim të autoritetit mbikëqyrës,**
- **Fitimet e akumuluar nga shitblerja e letrave me vlerë.**

Rregullimi i Tregut Bankar

6

Akordi i Bazelit – Krijimi (IV)

Ponderimi me rrezik (risk weight):

Risk weight	Asset type
0%	Cash held
0%	Claims on OECD central governments (foreign currency)
0%	Claims on central governments (national currency)
20%	Cash to be received
20%	Claims on OECD banks
20%	Claims on non-OECD banks (<1 year)
20%	Claims on multilateral development banks
20%	Claims on foreign OECD public-sector entities
50%	Residential mortgage loans
100%	Claims on the private sector (firm debt, equity, ...)
100%	Claims on non-OECD banks (≥ 1 year)
100%	Real estate
100%	Plant and equipment

Rregullimi i Tregut Bankar

6

Akordi i Bazelit – Krijimi (V)

Ponderimi me rrezik (risk weight):

Risk-asset ratio – an illustrative calculation

<i>Asset</i>	<i>£ million</i>	<i>Weight fraction</i>	<i>Weighted (£m)</i>
Cash	25	—	—
Treasury bills	5	0.1	0.5
Other eligible bills	70	0.1	7.00
Secured loans to discount market	100	0.1	10.00
UK government stocks	50	0.2	10.00
Other instruments – government	25	0.2	5.00
– company	25	1.0	25.00
Commercial loans	400	1.0	400.00
Personal loans	200	1.0	200.00
Mortgage loans	100	0.5	50.00
<i>Total assets</i>	<i>1000</i>		<i>707.50</i>
Off-balance-sheet risks			
Guarantees of commercial loans	20	1.0	20.00
Standby letters of credit	50	0.5	25.00
<i>Total risk-weighted assets</i>			<i>752.50</i>
<i>Capital ratio 8%</i>			<i>60.2</i>

Source: Bank of England 'Banking Supervision' Fact Sheet, August 1990.

Kufizimet e Bazel I

- 1. Diferencat në rregullat kontabël dhe ato fiskale kushtëzonin diferenca në madhësinë e kapitalit midis vendeve të ndryshme;**
- 2. Bazel I u fokusua vetëm në rrezikun e besueshmërisë; llojet e tjera të rreziqeve nuk u konsideruan (rreziku i normave të interesit, likuiditetit, i këmbimit valutor dhe ai operacional).**

Kufizimet e Bazel I (II)

- 3. Nuk ekzistonte asnjë mekanizëm shpërblyes për bankat që reduktonin rrezikun e portofolit të investimit, pasi kërkesat për kapital nuk merrnin parasysh diversifikimin e rrezikut;**
- 4. Bankat ishin të detyruara të zbatonin të njëjtin standard rregullator për kapitalin, pavarësisht se ato angazhoheshin në operacione të ndryshme financiare;**
- 5. Nuk merrte parasysh vlerën e tregut të aktiveve të bankës.**

Kufizimet e Bazel I (II)

**GJITHSESI KUSHTET E
BAZEL I ISHIN VETEM
KUSHTE MINIMALE!!!**

Bazel II

Bazel II (2006) përfshin në vetvete një rishikim të rëndësishëm të rregullave mbi rrezikun e besueshmërisë, në drejtim të ndjeshmërisë ndaj një diapazoni më të gjerë rreziqesh, sikundër dhe ndaj mbështetjes në eksperiencën e kompetencën e vetë bankës, bazat e të dhënave historike, metodologjitë, modelet dhe parametrat e manaxhimit dhe parashikimit të rrezikut të saj.

Bazel II (II)

Bazel II erdhi si një plotësim i Bazel I, në drejtim të adresimit më të mirë të rreziqeve në kuadër të kërkesave për kapital, në përgjigje të novacionit financiar të kësaj periudhe.

Gjithashtu, Bazel II synoi të shpërblente bankat për përpjekjet e tyre për diversifikimin dhe reduktimin e rreziqeve.

Bazel II (III)

Për më tepër, Bazel II nxiste përdorimin e sistemeve të brendshme të vlerësimit të rrezikut nga ana e bankave, për një përlllogaritje më të mirë të nevojave për kapital, duke marrë në konsideratë faktin se, ishte e vështirë për autoritetet mbikëqyrëse e rregullatore identifikimi dhe monitorimi i të gjithë rreziqeve ndaj të cilëve ekspozoheshin bankat.

Bazel II (IV)

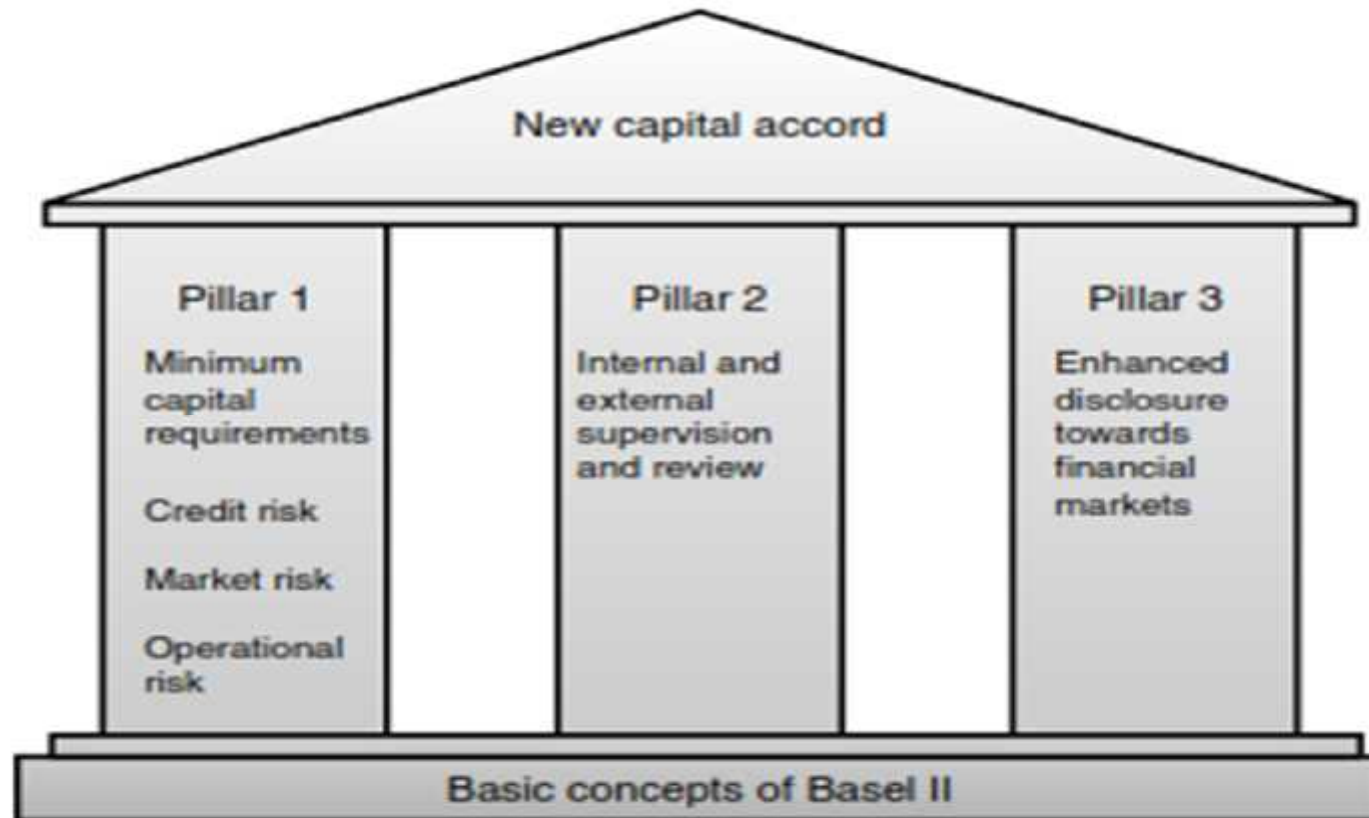
Bazel II bazohet në tre shtylla:

- 1. Kërkesa për kapital minimal;**
- 2. Rishikimi i procesit të mbikëqyrjes dhe procesi i vlerësimit të brendshëm të bankave;**
- 3. Disiplina e tregut, ekspozim më madh i informacionit bankar dhe nxitja e praktikave të sigurta e të shëndosha bankare.**

Rregullimi i Tregut Bankar

6

Bazel II (V)

Rregullimi i Tregut Bankar

6

Bazel II (VI)

Pillar 1	Pillar 2	Pillar 3
Minimum capital requirements	Supervisory review	Market discipline
<i>Credit risk</i> <ul style="list-style-type: none"> ● Standardised approach; ● Internal rating-based approach (foundation), and ● Internal rating-based approach (advanced) <i>Operational risk</i> <ul style="list-style-type: none"> ● Basic indicator approach; ● Standardised approach, and ● Advance measurement approach. <i>Market risk</i> <ul style="list-style-type: none"> ● Value-at-Risk approach	<i>Economic capital</i> <ul style="list-style-type: none"> ● Assessment of risk system by the supervisory authority	<i>Transparency</i> <ul style="list-style-type: none"> ● Disclosure requirements as to amount and composition of capital relative to risk profile

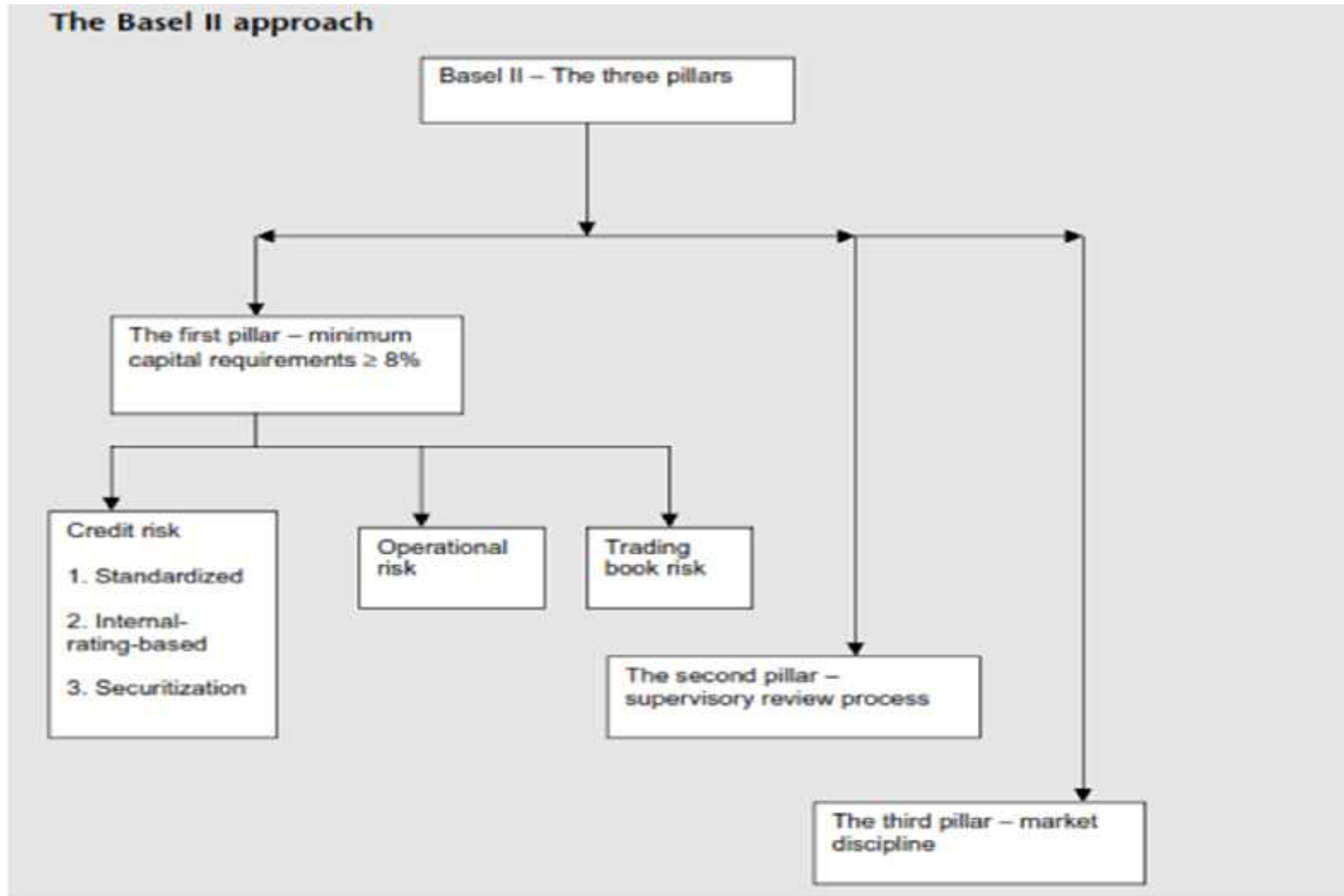

Rregullimi i Tregut Bankar

6

Bazel II (VII)

Bazel II (VIII)

Shtylla 1 (qasja sasiore):

- **Rreziku i besueshmërisë nuk paraqet asnjë ndryshim nga Bazel I, lidhur me nivelin e kapitalit rregulator,**
- **Përveç sa më lart, përllogaritja e mjaftueshmërisë së kapitalit përfshin dhe shpenzimet për mbulimin e rreziqeve të tregut dhe atij operacional.**

Rregullimi i Tregut Bankar

6

Bazel II (IX)

$$\frac{\text{Capital}}{\sum \text{Credit RWA} + 12.5 \times (\sum \text{Market risk CC} + \text{Oper. risk CC})} \geq 8\%$$

ose

$$\frac{\text{Tier 1} + \text{Tier 2} + \text{Tier 3}}{\text{Risk-weighted Assets} + (\text{Market Risk Capital Charge} \times 12.5)} = 8\%$$

Bazel II (X)

Shtylla 2 (qasja cilësore):

Shtylla 2 u krijon hapësirë autoriteteve rregullatore kombëtare të përshtasin dhe plotësojnë aspektet rregullatore, lidhur me nivelin e kapitalit rregullator (psh: mund të vendosin kërkesa më të larta për kapital minimal sesa parashikon Shtylla 1, për të përfshirë dhe llojet e tjera të rreziqeve.

Shtylla 2 gjithashtu u kërkon bankave zhvillimin dhe përdorimin e proceseve të brendshme (IRB – Internal Rating – Based approach) për vlerësimin e nevojave të tyre për kapital.

Bazel II (X)

Shtylla 2:

Sipas Shtyllës 2, bankave u kërkohej realizimi i:

- **Testeve të rregullta prapavepruese të të ardhurave të realizuara, kundrejt modelit dhe**
- **Testeve të stresit sipas disa skenareve.**

Bazel II (XI)

Shtylla 3:

Shtylla 3 i detyron bankat kryejnë një ekspozim më të madh dhe raportim të informacionit të tyre financiar në tregjet financiare, me objektivin e forcimit të disiplinës së tregut, duke i bërë praktikat e menaxhimit të rrezikut më transparente he mjedisin bankar më të sigurtë e më të fuqishëm nga ana operationale.

Kufizimet e Bazel II

Kriza globale e vitit 2008 nxorri në pah disa kufizime të Bazel II:

- **Kërkesa për kapital bazë prej 4% rezultoi e pamjaftueshme për të mbuluar humbjet në shkallë të gjerë,**
- **Përgjegjësia për përcaktimin dhe vlerësimin e rrezikut të palëve të tjera iu besua agjencive të klasifikimit të rrezikut, veprim ky që u provua i paqëndrueshëm dhe me konflikte interesi,**

Kufizimet e Bazel II (2)

- **Kërkesa për kapital bazë nga natyra vazhdon të mbetet “prociklike”; gjatë periudhës së zgjerimit ekonomik rreziku i palëve të treta dhe ai sovran ulet, duke ulur kërkesat për kapital dhe anasjelltas,**
- **Bazel II në mënyrë të pakushtëzuar nxit procesin e titullizimit duke u mundësuar bankave shitjen e huave, ripaketimin e tyre dhe nxjerrjen jashtë bilancit të tyre, duke ulur aktivet e ponderuara me rrezik, rritur përdorimin e levës financiare nga bankat dhe ulur kërkesat për kapital.**

Propozimet për Bazel III

- **Përkufizimi i kapitalit do të kufizohet tek aksionet e zakonshme dhe fitimin e pashpërndarë; Kapitali bazë (Tier 1) do të rritet nga 4.0% në 7.0%.**
- **Raporti kapitali i vet/aktive të ponderuara me rrezik do të rritet nga 2.0% në 4.5%. Sipas Bazel III, ky raport do të konsiderohet si pikë referuese duke zëvendësuar raportin e kapitalit bazë (Tier 1 capital ratio).**

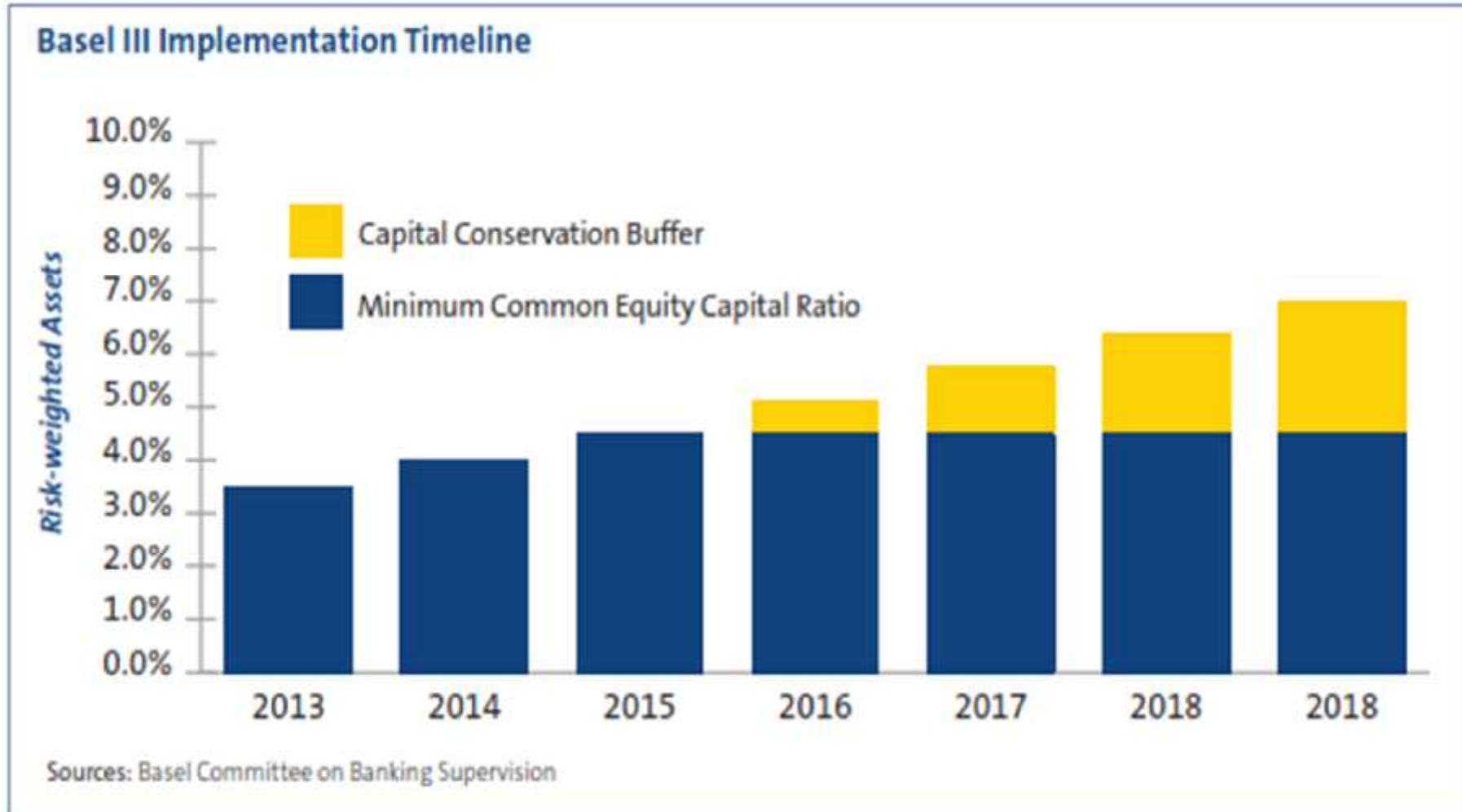
Propozimet për Bazel III

- **Propozohet një “rezervë kapitali” (“capital conservation” buffer), në masën mbi 2.5% që do të plotësohet me aksione të zakonshme; në periudha stresi (kur raporti i kapitalit të bankave bie nën 7.0%), institucionet financiare do të autorizohen të plotësojnë këtë rezervë kapitali duke mos shpërndarë dividendë ose bonuse.**
- **Propozohet një rezervë kapitali kundërciklike deri në 2.5% të aktiveve të ponderuara me rrezik, e aplikueshme vetëm në periudha të rritjes së madhe të huadhënies.**

Rregullimi i Tregut Bankar

6

Propozimet për Bazel III

Ndikimi dhe problematika e mundshme nga Bazel III

- **Rregullat e reja mbi kërkesat për kapital synojnë forcimin e stabilitetit të sektorit financiar.**
- **Gjithsesi, zbatimi i Bazel III mund të detyrojë institucionet e vogla financiare të ofrojnë më pak mundësi kreditimi, duke kufizuar aksesin në hua të bizneseve të vogla dhe të mesme.**

Ndikimi dhe problematika e mundshme nga Bazel III

- **Institucionet financiare jo-banka do vazhdojnë të përbëjnë rrezik për stabilitetin e sistemit financiar, pasi rregullimet e Bazel III nuk i mbulojnë këto institucione. Këto institucione (shoqëritë e sigurimeve, fondet e pensioneve, bankat e investimeve, etj) janë kontribues të mëdhenj me fonde dhe këto rregulla u ofrojnë këtyre një avantazh konkurrues në raport me bankat, duke i nxitur ato të marrin përsipër më shumë rrezik.**

Ndikimi dhe problematika e mundshme nga Bazel III

- **Financimi i tregtisë ndërkombëtare dhe procesi i titullizimit do të bëhet më i shtrenjtë (pasi propozohet një 5 – fishim i faktorit të tyre konvertues në kredi (nga 20% në 100%).**